

MAHMUD CELÂLEDDİN EFENDİ

(ö. 1829)

Osmanlı hattatı.

Kafkasya'nın Dağistan bölgesinde dünyaya geldi. Doğum tarihi belli olmamakla birlikte 1188'de (1774) yazılmış mükemmel bir murakkaası görüldüğünden 1163 (1750) yılı civarında doğduğu tahmin edilebilir. Babası Nakşibendî şeyhlerinden Mehmed Efendi ile beraber İstanbul'a göç eden Mahmud Celâleddin'in XVIII. yüzyılın üstatlarından Akmolla Ömer, Abdüllatif, Yamakzâde Sâlih ve Ebûbekir Râşid efendilerden yazı meşketmek istemesine rağmen dikbaşlı davranışları sebebiyle hocaları tarafından talebeliğe kabul edilmediği söylenir. Bunun üzerine Şeyh Hamdullah'ın ve Hâfız Osman'ın eserlerine bakarak kendi gayretiyle sanatını geliştirmiş ve üstat seviyesine çıkmıştır. Önceleri bazan Mahmûdü'l-Mevdûd imzasıyla yazdığı, eserlerinden anlaşılmalıdır (TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 273; Güzel Yazılar, nr. 322-329). Sonradan Mahmud Celâleddin ismini tercih etmiştir. Mushaf, en'âm-ı şerif, evrâd-ı şerife, dua kitapları, kıta, murakkaa, hilye ve levha şeklinde mükemmel yazıları çok olup bunlar müze ve koleksiyonlarda yer almaktadır. Eski hattatların eserlerine taklit olarak yazdığı kıta ve murakkaaları da dikkate değerdir. Ancak celi sülüs hattı sert ve durgun ifadesinden, ayrıca hareketlerinin zayıflığından dolayı Mustafa Râkım'ın hareketli

Mahmud Celâleddin Efendi'nin celi sülüs bir istifi (İÜ Ktp., İbnülemin, nr. D. 136)

ve gergin görünüşlü mükemmel tavrına karşı pek tutunamamıştır. Fakat Sultan Abdülmecid'in, hüsn-i hattı Mahmud Celâleddin'in önde gelen talebesi Mehmed Tâhir Efendi'den gelen tekmeli sebebiyle devrin bir kısım hattatları bir müddet daha bu yolda devam etmişlerse de Sultan Abdülmecid'in vefatı üzerine bunların çoğu Mustafa Râkım yoluna dönmüştür. Eyüp'teki Mihrişah Vâlide Sultan Türbesi'nin 1207 (1793) tarihli mermer üzerine celi sülüs yazıları Mahmud Celâleddin'e aittir. Kendisinin Dîvân-ı Hümâyûn'da vazife aldığına dair bir kayıt yoksa da dîvânî ile yazıp imzaladığı bir kıtası, onun bu hatta da çok başarılı olduğunu göstermektedir.

Mahmud Celâleddin Efendi, hayatını Boğaz'ın İstavroz semtinde (Beylerbeyi'nin şimdiki Abdullahğa mahallesi) sürdürürken 1245 (1829) yılında vefat edince Eyüpsultan civarındaki Şeyh Murad Dergâhi hazinesine gömüldü. Mezarının yeri belli olmamakla beraber kabir taşı halen dergâhta muhafaza edilmektedir. Mahmud Celâleddin Efendi'nin zevcesi Esmâ İbret de hat sanatında isim bırakan hanımlardandır.

BİBLİYOGRAFYA :

Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 166; Cl. Huart, *Les calligraphes et les miniaturistes de l'orient musulman*, Paris 1908, s. 191-192; A. Süheyl Ünver, *Hattat Mahmud Celâleddin Efendi ve İstanbul Fethini Müjdeleyen Hadis*, İstanbul 1953; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 183-188; M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatının Şâheserleri*, İstanbul 1982, lv. 21; a.mlf., *İslâm Kültür Mirasında Hat San'atı*, İstanbul 1992, s. 205; a.mlf., *Osmanlı Hat Sanatı*, Berlin 2001, s. 108-111; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 199-201; Ali Alparlan, *Ünlü Türk Hattatları*, Ankara 1992, s. 102-109.

M. UĞUR DERMAN

MAHMUD CELÂLEDDİN PAŞA

(1838-1899)

Osmanlı devlet adamı, tarihçi, hukukçu, hattat, şair ve bestekâr.

İstanbul'un Vefa semtinde doğdu. Sadrazam Çorlulu Ali Paşa'nın beşinci kuşak torunlarından olduğu için Çorluluzâde lakabıyla da anılır. Babası Maliye Nezâreti muhasebecisi Mehmed Aziz Efendi'dir. 1849'da rüşdiyeden, 1852'de Dârülmâarif'ten mezun olmasının ardından özel hocalardan ders gördü, Arapça ve Fransızca öğrendi. Memuriyet hayatına on beş yaşında iken maaşsız olarak Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası'nda kâtip muavinliğiyle

başladı. İki yıl sonra Meclis-i Vâlâ Mühimme Dairesi'nde başkâtip oldu. Bu arada Mehmed Emin Âlî Paşa'nın dikkatini çekerek teveccühünü kazandı. 1867'de Âlî Paşa'nın maiyetinde Girit'e gitti ve paşa ile beraber beş ay kadar orada bulundu. 1868'de kurulan Şûrâ-yı Devlet'in üyeliğine getirildi ve başkâtipliğini yaptı. 1870'te Dahiliye müsteşarlığına ve âmedcilîğe tayin edildi. Âlî Paşa'nın 1871'de vefatı üzerine onun çevresine güvenmeyen Mahmud Nedim Paşa tarafından görevden alındı. 1873'te Adliye Nezâreti Muhâkemat Dairesi üyeliğine, 1875'te tekrar âmedcilîğe getirildi. II. Abdülhamid'in tahta çıkışının ardından azledildiyse de iki ay sonra ikinci defa Şûrâ-yı Devlet üyeliğine, 1880'de Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi ikinci reisliğine tayin edildi. Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve şüpheli ölümlüyle ilgili soruşturmalardaki faaliyeti ve verdiği raporlarla (jurnaller) ön plana çıktı ve kendisine 1881'de vezirlik rütbesi verildi. 1885'te Umûr-ı Nâfia Komisyonu üyeliğine seçildi. 1887'de fevkalâde memuriyetle Girit'e gönderildi. Burada kaldığı kırk günlük süre içinde ve dönüşte uğradığı Sisam'da genel asayişî düzene koymadaki başarısından dolayı padişah tarafından Murassa Osmânî nişanı ile taltif edildi. Aynı yıl içerisinde Muvâzene-i Umûmiyye Komisyonu reisi oldu. 26 Aralık 1887'de Maliye nâzırlığına getirildi. Sadrazam Yûsuf Kâmil Paşa'nın talebi üzerine 9 Ağustos 1888'de azledildi. Haziran 1889'da karışıklıkları önleme göreviyle yeniden Girit'e gönderildi. Burada bulunduğu sırada saldırıya uğrayarak başından kurşun yarası alınca İstanbul'a döndü ve ikinci defa Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi reisliğine tayin edildiyse de kendi isteğiyle ayrıldı. Bir ara Hudâvendigâr valiliği yaptı, arkasından 30 Ağustos 1891'de Ticaret ve Nâfia nâzırı oldu. On bir gün sonra karışıklıkların yoğunlaştığı Girit'e vali vekili olarak gitti. 1894'te İstanbul'a

Mahmud
Celâleddin
Paşa